

HISTORISK TIDSKRIFT
(Sweden)

123:3 • 2003

Debatt

At tage moralsk stilling til fortiden

I bogen *Policing Public Women* prøver Yvonne Svanström kræfter med et væsentligt og vanskeligt emne – prostitutionens historie. Hun bruger betegnelsen *public women* for at markere at såvel gruppen af kvinder, der sælger kønlige ydelser, som den kontekst de lever i, forstår sig selv i og bliver forstået i ikke er historisk konstant, men har forandret sig over tid.

Svanström har valgt at undersøge udviklingen i Sverige 1812–1880, en periode der indbefatter indførelse af et system med offentligt kontrolleret prostitution i Stockholm 1859. Dette system hvilede på en lovgivning, der ligner den tilsvarende i mange andre lande. Der var offentligt kontrolleret prostitution i England 1864–1886, dele af Tyskland 1871–1914, Frankrig 1802–1912, Rusland 1844–1917, Belgien 1844–1877. I de øvrige skandinaviske hovedstæder var der lovfæstede regulerings- og kontrolsystemer fra 1870'erne til 1888 i Kristiania, 1906 i København og 1907 i Helsinki. Systemet var oftest at kvinder, der var de facto prostituerede, blev tvunget til enten at holde op eller at lade sig registrere som prostituerede. I nogle lande betød det indskrivning i bordeller beliggende i bestemte kvarterer og alle steder betød det at møde til kontrol for veneriske sygdomme hos (politi-)lægen en eller to gange om ugen. Rationalet var at eftersom det var umuligt at udrydde prostitution, var den mindst ringe løsning at kontrollere de prostituerede for kønssygdomme for at begrænse den smitterisiko de udgjorde, og at underlægge dem restriktioner i deres færden i byens rum, så de ikke udfordrede sædeligheden unødigt. Der var talrige modsætninger indbygget i dette system som blev debatteret livligt i datiden, og som overalt førte til systemets afskaffelse omkring år 1900. De senere år har denne periode af prostitutionens historie været genstand for undersøgelse i mange lande. Denne forskning refererer Svanström løbende gennem sin fremstilling, og hendes litteraturliste vil være et frugtbart startpunkt for fremtidige studier.

Det originale hos Svanström er imidlertid at hun starter sin undersøgelse i 1812, hvor der blev indført en lov om begrænsning af spredning af veneriske sygdomme med et andet rationale og andre målgrupper end 1859-loven. Loven fulgte efter et udredningsarbejde udført af en komite nedsat af de fire stænder i Riksdagen. Komiteen konkluderede at veneriske sygdomme var

mest udbredte i de lavere sociale klasser. Efter ophidsede forhandlinger mellem stænderne om hvilke befolkningsgrupper loven skulle berøre, indførtes en ordning hvor omkringrejsende fra underklassen skulle have sundhedsattester for at kunne rejse lovligt i landdistrikterne. Det gjaldt "Gårdfari-vestgöter, glas- och smides-förere, handverks-gesäller, kringvandrande judar och dylike personer". Sundhedsbeviset skulle fornys hver tredje måned. Samtidig skulle kronobetjäningen holde gæstgivergårde under observation for kønssygdomme og skride ind om nødvendigt. Magistrater og politi skulle holde "lösdrifvare och liderliga qvinfolk" væk fra markeder og større folkeforsamlinger og holde øje med at "uppassare, särdeles pigor", havde de krævede sundhedsattester (s 451). Soldater skulle kontrolleres af militærets læger. Et kurhus, der skulle modtage venerisk smittede, blev etableret i 1814, og i 1817 blev vedtaget en særlig skat, der gjorde det muligt at finansiere gratis ophold og behandling af de smittede.

Svanström kommer vidt omkring. Hun har gennemgået umådelige mængder meget spændende materiale. Læseren får mange interessante oplysninger, undersøgelser og resonnementer. Der er kapitler om det offentlige rum, prostitutionslovgivningen i det øvrige Europa, svenske kvinders retsstilling, mænd og kønssygdomme, prostitutionsdiskursen, udviklingen i bordelvirksomhed i Stockholm, kurhusets funktion og Prostitutionsbyråen i Stockholm inklusive undersøgelse af to kohorter af prostituerede – 1859 og 1869. Alt sammen vanvittig spændende og tankevækkende. Men desværre er bogen, som bog betragtet, ikke vellykket. Problemerne er manglende overblik og manglende sproglig præcision.

Det sidste først: Manglen på sproglig præcision skyldes til dels at bogen er skrevet på engelsk. Det er en frygtelig spændetroje for alle os, der ikke har engelsk som modersmål. Det fremgår ikke af bogen, at Svanström har haft professionel hjælp til korrektion af det engelske. Det skulle ellers være en selvfølge at de uddannelsesinstitutioner, der presser unge forskere fra ikke-engelsktalende lande til at publicere på engelsk også stiller professionel assistance til rådighed. Det er vanskeligt nok at skrive historie med litterære kvaliteter på sit modersmål, at skrive ordentligt på et fremmedsprog er meget få beskåret. Det er imidlertid ikke kun det engelske der volder problemer. For mange sætninger bryder gramatisk sammen og dispositionen indenfor de enkelte afsnit er der ikke altid fuldt styr på. Vi loves for eksempel to relaterede formål med studiet, men får kun "the first" med underspørgsmål.

Hvad angår overblikket er Svanström selv klar over at det ikke er hendes

stærke side. I forordet beskriver hun hvordan arbejdet med bogen har været en uoverskuelig proces: "like washing an elephant: there's no good place to begin or end, and it's hard to keep track of what you've already covered" (s xvi). Det er faktisk en uhyre præcis beskrivelse af den oplevelse bogen giver læseren.

Det er imidlertid ikke så mærkeligt, at Svanström har haft svært ved at overskue elefanten for hun har forsøgt at vaske mindst et par stykker på én gang uden at gøre det klart, hvornår hun skraber på hvilket dyr: Bogen omhandler såvel bekæmpelsen af venerisk sygdom i almindelighed som udviklingen i prostitutionserhvervet i Stockholm. Problemet kunne måske have været løst ved en bevidst fokusering på hvornår de to problemstillinger overlapper. Det er imidlertid ikke det Svanström gør. I stedet forfølges snart den ene, snart den anden problemstilling gennem samtlige 10 kapitler.

Mest ærgerligt er det imidlertid at Svanström prøver at bortforklare nogle af sine mest spændende resultater, tilsyneladende fordi de ikke på en enkel måde lader sig forstå i accepterede skemaer. En af Svanströms teser er at den kønsneutrale svenske lovgivning i løbet af 1800-tallet blev afløst af en kontinentalt inspireret lovgivning, der særlig fokuserede på kvinder som smittespredere. Der er da heller ingen tvivl om at prostituerede kvinder tildeltes særlig opmærksomhed fra midt i århundredet. Datidens opfattelsen af kvinder og kvinders seksualitet formede naturligvis opfattelsen af hvad der kunne og burde gøres ved smittefarlige prostituerede. Det er ingen nyhed selvom vi vel ikke tager skade af at få det repeteret.

Men Svanström får faktisk vist at, at antallet af mænd og kvinder der blev inspiceret for kønssygdomme i forbindelse med anholdelse i Stockholm i midten af århundredet var lige stort og at antallet af mænd i kurhuset var en smule større end antallet af kvinder i alle de talte år – også efter de første tiltag med at kontrollere prostituerede. Et forhold der efter, hvad vi i øjeblikket ved om de øvrige europæiske lande, er unikt. Det normale de fleste andre steder var netop at sundhedsmyndighederne udelukkende fokuserede på kvindelige prostituerede som smittespredere, mens de ikke gjorde noget systematisk for at finde mandlige smittespredere. Svenske myndigheder greb altså chancen for at screene for kønssygdomme, når individet ved anholdelse var bragt i en situation, hvor selv en mand ikke kunne sige nej. Svanström vælger imidlertid at lægge vægt på at andelen af kvinder af samtlige anholdte kvinder, der blev sendt til inspektion for kønssygdomme, var højere end den tilsvarende andel af mænd. Der blev nemlig anholdt tre gange så mange mænd

som kvinder. Dermed mener hun at have vist, at den skæve kønskontrakt bevirkede, at det var mest synd for kvinderne. Man kunne med lige så stor ret lægge vægten på at mænds risiko for at blive arresteret var tre gange højere end kvinders, mens risikoen for at blive inspiceret for kønssygdomme var nogenlunde ens, hvis der måles i forhold til samtlige stockholmske mænd og kvinder. Svanströms tolkning forhindrer hende i at tage den vigtige diskussion om hvilke forhold i det svenske samfund, der gjorde det muligt på trods af den uomtvisteligt asymmetriske kønskontrakt, også at udpege mænd – i hvertfald underklassemænd – som smittespredere.

Et andet spændende resultat bliver heller ikke diskuteret til bunds: Svanström har fundet kilder, der sandsynliggør (i hvertfald i Stockholm og i det mindste i nogle perioder) at lovene om inspektion af soldater blev ført ud i livet: 300–400 soldater marcherede søndag før kirketid med delvist blottede genitalier forbi militærlægen (s. 166). Også her ser hensynet til folkesundheden ud at have vejet tungere end soldaternes fine fornemmelser og den beskyttelse genussystemet normalt ydede mænd.

Svanström giver op overfor at tage ordentlig fat på de problemer såvel kønssygdomme som prostitution stiller for et feministisk forskningsperspektiv. Det er simpelthen ikke nok at påvise at det var synd for de prostituerede. Selvom det naturligvis *er* synd for dem at de herskende kønskontrakter, der indebærer, at mænd kan købe sex med kvinder, pålægger de prostituerede den tredobbelte byrde at være udstøtte, at være særlig udsatte for dødelig smitte og udgøre en smittefare for andre.

Men smittefarlige prostituerede udgør faktisk en reel risiko – også for andre kvinder. Havde det været bedre hvis de svenske myndigheder af hensyn til de prostitueredes borgerlige rettigheder havde afholdt sig fra at forsøge kontrollere smittesituationen? Eller havde det været OK hvis bare præcis de samme forholdsregler var blevet taget overfor mænd? Og hvordan kunne det have været gjort når nu kønskontrakten presser dårligt stillede kvinder ud i prostitution, mens dårligt stillede mænd oftest kaster sig over tyverier og anden kriminalitet, der ikke er smittefarlig på den måde. Det er ikke spørgsmåls historikere normalt behøver tage stilling til, hvis de i øvrigt holder sig fra at tage moralsk stilling. Men påtager man sig som Svanström retten til at dømme fortiden moralsk påtager man sig også forpligtelsen til at gennemtænke for- og bagsider ved alternative handlinger i fortiden.

Der er ingen nemme svar. Prostitution er en plage for alle kvinder, både for de der lægger krop til og for alle os andre, der må finde os i at vort samfunds

kønnede habitus er præget af at sex med kvinder er noget der kan handles. Vores døtre og sønner hænger på den seksualitet, vi samfundsmæssigt konstruerer, det er vel en af de vigtigste indsigter Foucault forærede os. Det bliver spændende at se hvilken forskel det kommer til at gøre at hollænderne prøver at gøre prostitution til en respektabel forretning med skattebetaling, momsregistrering og minimumslønninger, mens svenskerne har kriminaliseret kunderne.

Tak til Svanström fordi hun har taget en tørn med at fortælle forhistorier til den seksualitet vi må leve med i dag. Hun har ikke fået sin elefantflok ordentligt vasket, men hun har skrabet så meget i skidt, at andre kan begynde her.

Anne Løkke